

Bir medeniyetin gözyaşları

19.1.2013

Endülüs'ün son devleti Gırnata'nın yıkılışına dair bir diğer romanla daha karşılaşıyoruz bu ay. İskender Pala'nın romanında Barbaros Hayreddin Paşa'nın yaşadığı dönemin yan olaylarından biri olarak anlattığı Gırnata'nın yıkılışı, Mine Sultan Ünver'in romanı Hilalin İki Ucu'nda odak noktası olarak işleniyor. İlk romanı olan Nar-ı Aşk ile dikkatleri çeken Ünver'in yeni romanı Hilalin İki Ucu da aynı Pala'nın romanında olduğu gibi odağında tarihi bir olayı anlatırken, yan kahramanların başından geçen kurgu öykülerle insani bir boyutta bir derinlik kazanıyor.

YAZI ÇOĞALTICISI KADIN

Olaylar Fatih Sultan Mehmet'in sadık birkaç adamını Endülüs'e gidip yıkımdan geriye neler kaldığını araştırmaları ve bu arada yakılmaktan kurtarılmış değerli kitapları payitahta ulaştırmaları için görevlendirmesiyle başlıyor. Bu bölümde Fatih'in yalnızca bir savaş adamı değil, aynı zamanda siyasi sağduyusu yüksek bir siyaset adamı kimliğine de tanık oluyoruz. Gırnata'nın kendisine ulaşan yardım çağrısını geri çevirmek istemese de, sırf galibiyet hevesiyle doğru şartlar oluşmadan kendi devletini tehlikeye atmak istemeyen bir hükümdar portresi çizen Fatih, öte yandan stratejik bir hamleyle Batı'daki Gırnata kuşatmasını rahatlatmak ve Batılı güçlerin dikkatini dağıtmak için Doğu'dan Otranto seferine çıkmaya karar veriyor. Hikaye asıl olarak iki Osmanlı beyi, usta bir Osmanlı askeri ve onun emrindeki yeniçerilerden oluşan, bu bir grup Osmanlının eski Endülüs - yeni İspanyol topraklarına ayak basmalarıyla başlıyor. Buranın ileri gelenlerinden bir fakihla temasa geçip kimliklerini açıklayan Osmanlılar, fakihın isteği üzerine esrarengiz bir kadını son anda idamdan kurtarıyorlar. Amber, kökleri büyükannesinin soyuna dayanan ve nesilden nesile geçen bir meslek olan yazı çoğaltıcısıdır. Sahip olduğu yüksek bilim seviyesiyle tanınan Endülüs Medeniyeti'nden geriye kalan kitapların büyük bölümü İspanyollar tarafından yakılmış olsa da hatasını geç fark eden kral tarafından geriye kalanlar Amber gibi yazmanlar tarafından çoğaltılıp tercüme edilerek Batı'nın ileri gelen başkentlerine gönderilmektedir. Bu kitaplardan öğrendikleri sayesinde aynı zamanda bir şifacı da olan Amber'in geçmişinde ise bir dram saklıdır. Kocasından iki çocuğuyla terk edilen güzel ve genç kadın, kurtuluşu mesleğine daha çok sarılıp kendini yetiştirmekte bulmuş, aşka olan

güvenini ise yitirmiştir. Ünver'in döneme göre hayli sıra dışı bir Müslüman kadın portresi çizen Amber karakteri, Endülüs Medeniyeti ve bu medeniyetin kadına verdiği değere dikkat çeken, feminist dokunuşlar içeriyor. Grup, Amber'in yardımıyla gizli bir yerde saklanan, yok edilmekten kurtarılmış değerli kitapları bulup, İstanbul'a gizlice göndererek görevin birinci bölümünü yerine getirdikten sonra, Kurtuba'dan İşbiliye'ye oradan da Gırnata'ya dek süren hem çok tehlikeli hem de pek çok güzellikler içeren bir yolculuğa çıkarak, Fatih için bilgi toplamaya başlıyorlar. Ünver'in öykünün bu kısımlarında Endülüs şehirlerinin güzelliklerine dair betimlemeleri romana belgesel tadında bir hoşluk katarken, peşlerine düştükleri bu yüksek medeniyetten geriye kalan kitaplar aracılığıyla söz ettiği dönemin öne çıkan alimleri ve ünlü kitaplarına dair bilgiler de okurun ufkunu açıyor. Bu, yalnızca tarihi olayları anlatan bir roman değil. Beşeri aşkla, ilahi aşkı paralel bir biçimde anlatan bir aşk romanı aynı zamanda da... Amber'le Osmanlı kahramanı Deli Poyraz arasında yavaş yavaş gelişip derinleşen aşk bir türlü mutlu sona ulaşamazken, Amber'in aradığı huzuru ilahi aşkta, Deli Poyraz'ın ise Osmanlı'ya bağlılıkta ve cenk aşkında bulduğuna tanık oluyoruz.

ENDÜLÜS YIKILMASAYDI...

Öte yandan bir Hristiyan misyoner rahip olsa da ailesi, Hristiyan Kral tarafından katledilen ve bu nedenle bir inanç bunalımına düşen ve ardından tanıştığı Osmanlıların tarafına geçip, onlara ve Endülüs halkına yardım eden Geronimo karakteriyle de tanışıyoruz. Geronimo burada sergilediği insani değerlerle, romanı 'iyi Müslümanlar, kötü Hristiyanlar' tek boyutluluğuna düşmekten kurtarıyor ve hikayeye çok daha derin bir boyut katıyor. Roman, Gırnata'nın son Müslüman hükümdarının sergilediği zayıflıkları da aynı objektiflikle sunuyor bize. Hilalin İki Ucu, yitip gitmiş bir medeniyetin önemine tekrar dikkatimizi çekerken; 'Endülüs'ün ömrü, Osmanlı'nın yardımı ulaşana dek sürse, tarih nasıl gelişirdi?' ve 'Endülüs yıkılmasaydı, ondan kalan ilmi kullanarak bir uygarlık patlaması yaşayan Avrupa'nın durumu bugün nasıl olurdu?' gibi sorular üzerine bir düşünme egzersizi sunuyor.

Bir medeniyetin gözyaşları

Endülü's'ün son devleti Gırnata'nın yıkılışına dair bir diğer romanla daha karışıyoruz bu ay. İskender Pala'nın romanında Barbaros Hayreddin Paşa'nın yaşadığı dönem'in olaylarından biri olarak anlattığı Gırnata'nın yıkılışı, Mine Sultan Ünver'in romanı *Hilal'in İki Ucu*'nda odak noktası olarak işleniyor.

İlk romanı olan *Nar-ı Aşk* ile dikkatleri çeken Ünver'in yeni romanı *Hilal'in İki Ucu* da aynı Pala'nın romanında olduğu gibi o dönemde tarihi bir olayı anlatırken, yan kahrmanların başından geçen kurgu öykülerle insanı bir boyutta bir derinlik kazanıyor.

YAZI ÇOĞALTICI KADIN

Olaylar Fatih Sultan Mehmet'in sadık birkaç adamını Endülü's'e gidip yıkımdan geriye neler kaldığını araştırmaları ve bu arada yakılmaktan kurtarılmış değerli kitapları payitahta ulaştırmaları için görevlendirmesiyle başlıyor. Bu bölümde Fatih'in yalnızca bir savaş adamı değil, aynı zamanda siyasi sağduyusu yüksek bir siyaset adamı kimliğine de tanık oluyoruz. Gırnata'nın kendisine ulaşan yardım çağrısını geri çevirmek istemese de, sırf galibiyet hevesiyle doğru şartlar oluşmadan kendi devletini tehlikeye atmak istemeyen bir hükümdar portresi çizen Fatih, öte yandan stratejik bir hamleyle Batı'daki Gırnata kuşatmasını rahatlatmak ve Batılı güçlerin dikkatini dağıtmak için Doğu'dan Otranto seferine çıkmaya karar veriyor.

Hikaye asıl olarak iki Osmanlı beyi, usta bir Osmanlı askeri ve onun emrindeki yeniçerilerden oluşan, bu bir grup Osmanlı'nın eski Endülü's - yeni İspanyol topraklarına ayak basmalarıyla başlıyor. Buranın ileri gelenlerinden bir fakihla temasa geçip kimliklerini açıklayan Osmanlılar, fakihın isteği üzerine esrarengiz bir kadını son anda idamdan kurtarıyorlar. Amber, kökleri büyükannesinin soyuna dayanan ve nesilden nesile

geçen bir meslek olan yazı çoğaltıcısıdır. Sahip olduğu yüksek bilim seviyesiyle tanınan Endülü's Medeniyeti'nden geriye kalan kitapların büyük bölümü İspanyollar tarafından yakılmış olsa da hatasını geç fark eden kral tarafından geriye kalanlar Amber gibi yazmanlar tarafından çoğaltılıp tercüme edilerek Batı'nın ileri gelen başkentlerine gönderilmektedir.

Bu kitaplardan öğrendikleri sayesinde aynı zamanda bir şifacı da olan Amber'in geçmişinde ise bir dram saklıdır. Kocasını tarafından iki çocuğuyla terk edilen güzel ve genç kadın, kurtuluşu mesleğine daha çok sarılıp kendini yetiştirmekte bulmuş, aşka olan güvenini ise yitirmiştir. Ünver'in döneme göre hayli sıra dışı bir Müslüman kadın portresi çizen Amber karakteri, Endülü's Medeniyeti ve bu medeniyetin kadına verdiği değere dikkat çeken, feminist dokunusuyla içeriyor.

Grup, Amber'in yardımıyla gizli bir yerde sak-

lanan, yok edilmekten kurtarılmış değerli kitapları bulup, İstanbul'a gizlice göndererek görevin birinci bölümünü yerine getirdikten sonra, Kurtuba'dan İşbiliye'ye oradan da Gırnata'ya dek süren hem çok tehlikeli hem de pek çok güzellikler içeren bir yolculuğa çıkarak, Fatih için bilgi toplamaya başlıyorlar. Ünver'in öykünün bu kısımlarında Endülü's şehirlerinin güzelliklerine dair betimlemeleri romana belgesel tadında bir hoşluk katarken, peşlerine düştükleri bu yüksek medeniyetten geriye kalan kitaplar aracılığıyla söz ettiği dönemin öne çıkan alimleri ve ünlü kitaplarına dair bilgiler de okurun ufkunu açıyor.

Bu, yalnızca tarihi olayları anlatan bir roman değil. Beşeri aşkla, ilahi aşkı paralel bir biçimde anlatılan bir aşk romanı aynı zamanda da... Amber'le Osmanlı kahrmanı Deli Poyraz arasında yavaş yavaş gelişen derinleşen aşk bir türlü mutlu sona ulaşmazken, Amber'in aradığı huzuru ilahi aşkla, Deli Poyraz'ın ise Osmanlı'ya bağlılık ve cenk aşkıyla bulduğuna tanık oluyoruz.

ENDÜLÜS YIKILMASAYDI...

Öte yandan bir Hristiyan misyoner rahip olsa da ailesi, Hristiyan Kral tarafından katledilen ve bu nedenle bir inanç bunalımına düşen ve ardından tanıştığı Osmanlıların tarafına geçip, onlara ve Endülü's halkına yardım eden Geronimo karakteriyle de tanışıyoruz. Geronimo burada sergilediği insani değerlerle, romanı 'iyi Müslümanlar, kötü Hristiyanlar' tek boyutluluğuna düşmekten kurtarıyor ve hikayeye çok daha derin bir boyut katıyor. Roman, Gırnata'nın son Müslüman hükümdarının sergilediği zayıflıklardan aynı objektiflikle sunuyor bize.

Hilal'in İki Ucu, yitip gitmiş bir medeniyetin önemine tekrar dikkatimizi çekerken; 'Endülü's'ün ömrü, Osmanlı'nın yardımı ulaşana dek sürse, tarih nasıl gelişirdi?' ve 'Endülü's yıkılmasaydı, ondan kalan ilmi kullanarak bir uygarlık patlaması yaşayan Avrupa'nın durumu bugün nasıl olurdu?' gibi sorular üzerine bir düşünme egzersizi sunuyor.

Tarihi 'resimle okumak'

Şu ana dek aynı döneme ait iki tarihi romanı anlattık. İlk romana ilham kaynağı olan gerçek bir hatırat vardı elimizde. Bu nedenle döneme dair gerçeğe yok yakın betimlemelere sahiptik. İkinci roman ise odak noktasına Endülü's medeniyetinin kitap sevgisini almıştı ve bol bol bu değerli kitaplardan bahsediyordu. Anlatılanlar gerçek olaylara dair olsa ve tarihi kitaplarla desteklenseler de, görsel malzemenin yoksunluğu, yazarın hayal gücüne mecbur kılıyordu bizi. Peki, acaba dönemin Osmanlı medeniyeti ve saray içi manzaraları gerçekte nasıldı?

Emine Fetvacı'nın özenli çalışması *Sarayın İmgeleri*, resimli tarih kitaplarının Osmanlı saray kimliğinin oluşmasında oynadıkları merkezi rolü incelerken, bir yandan da bu soruyu da mükemmel bir şekilde cevaplamış oluyor. Osmanlı sarayı 16. yüzyılın ikinci yarısında bu türden kitapların daha önce rastlanmamış bir şekilde üretime tanık olmuş. Resimli tarih

resimli tarih kitaplarının sadece gelişmekte olan Osmanlı'nın kendini tanıtmını somutlaştırmadığını, bunun yanı sıra kendi kimlik oluşumuna katkıda bulunduğu da gösteriyor. Osmanlı sarayına mensup

kitapları padişaha yönelik basma kalıp övgü yazmaları olmayıp, dönemin güncel olayları üzerinde yorumlarda bulunmalarının yanı sıra, Osmanlı sarayının mevcut ve müstakbel mevcutlarının perspektiflerini oluşturmada da etkin bir rol oynamış. Osmanlılar bu resimli elyazmaları sayesinde kendi kamuoyunda değil, ayrıca İslam dünyası ve Avrupa'da da daha geniş alanlarda yer aldıklarını kanıtlamış. Fetvacı, kitabında işte bu resimli tarih kitaplarının üretim süreçleri, kullanım alanları ve mesajlarını aydınlatmayı amaçlıyor.

TARİHSEL OLAYLARA TEPKİ

Sarayın İmgeleri, bu bağlamda, sarayın toplumsal hiyerarşilerinin müzakere edildiği görsel ve sözel olarak hizmet veren

kişiler tarafından yazılıp resimlenen (ki bu kişilerden birinin artık *Muhteşem Yüzyıl* dizisi sayesinde ailemizden biriyim gibi hissetmeye başladığımız Matrakçı Nasuh) ve 16. yüzyıl boyunca sayıları hızla artan bu kitaplar, söz ve imgenin gücünden yararlanarak, hanedanı ve sarayın sosyal ve idari hiyerarşisini, bir başka deyişle Osmanlı devletinin tabiatını uygun bir biçimde sunup şekillendirmeleri nedeniyle de ayrı bir önem taşıyor.

Fetvacı, belirli tarihsel olaylara tepki olarak kısıtlı bir dönemde yaratılmış bu resimli tarih kitaplarının, Osmanlı hayal gücü üzerinde bıraktığı etkiyi zengin görseller eşliğinde gözler önüne sunmuş. Laf Osmanlı'nın hayal gücünden açılmışken, insan merak etmeden duramıyor, acaba ilk iki roman aracılığıyla yakından tanıdığımız Endülü's medeniyeti ve bu medeniyetin yıkımının ardından kurtarılan İstanbul'a getirilen o değerli kitaplar acaba bu hayal gücünün üzerinde ne derece etkili olmuştur? Tarih kitapları okumak, hele de resimli olanlarını keşfe çıkmak zaten bu gibi sorularımıza cevap aramak merakından kaynaklanmaz mı?